

RKK, 3/10, N. Milić, *Koncept rada policije na kriminalnom žarištu* (str 313-329)

Mr Nenad MILIĆ,
asistent Kriminalističko-policijske
akademije u Beogradu

UDK: 343.85 ; 351.746.2
Primljeno: 28. februara 2011. god.

KONCEPT RADA POLICIJE NA KRIMINALNOM ŽARIŠTU*

Kriminalna žarišta informišu da se na određenom vremenu i u određenom prostoru učestalo vrše krivična dela. Suštinu koncepta rada policije na žarištima čini fokusiranje policijskih resursa na deo prostora na kojem se krivična dela manifestuju u većem obimu, nego što je to slučaj sa manifestacijama kriminaliteta u okruženju tog prostora. Na taj način, umesto da se teži policijskoj sveprisutnosti na širem prostoru, resursi se dovode na mesto i u vreme izvršenja krivičnih dela u cilju njihovog sprečavanja. U radu se ukazuje na probleme u definisanju kriminalnih žarišta, ukazuje na činioce koji su omogućili nastanak i implementaciju ovog koncepta u policijsku praksu, kao i na najznačajnija empirijska istraživanja koja su potvrdila njegovu efikasnost. Takođe, autor ukazuje i na problem premeštanja kriminaliteta, koji preti da dovede u pitanje pozitivne efekte (usmerenog) policijskog postupanja na žarištu.

Ključne reči: kriminalno žarište, policija, prevencija kriminala, efekat premeštanja.

1. Pojam kriminalnog žarišta

Kao što epidemiolozi koriste tehnike mapiranje kako bi uočili i dali adekvatan odgovor na žarišta kanceroznih i drugih oboljenja, policijski analitičari mogu da uoče mesta na kojima dolazi do učestalog manifestovanja krivičnih dela i da u odnosu na to osmisle odgovarajuću strategiju reagovanja. U tom kontekstu nastala je i razvija se ideja o policijskom radu usmerenom na kriminalna žarišta.

* Članak predstavlja rezultat rada na projektu Ministarstva za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije koji se vodi pod brojem 179045.

Kriminalna žarišta informišu da se na određenom vremenu i u određenom prostoru učestalo vrše krivična dela. U anglosaksonskoj literaturi kriminalna žarišta se označavaju terminom „hotspot“, dok se u domaćoj literaturi mesta koncentracije krivičnih dela označavaju terminima poput „vruće tačke“, „žarišna mesta“, „opasne tačke“, „opasna mesta“ i dr. Imajući u vidu različitost termina koji se na našem govornom području koriste za označavanje grupisanja, smatramo ispravnijim korišćenje termina „žarište“ (e. hotspot), a ako je reč o koncentraciji krivičnih dela na određenom delu prostora, onda i upotrebu preciznijeg termina „kriminalno žarište“¹.

Prva upotreba termina kriminalno žarište u naučnoj literaturi vezuje se za Šermana (Sherman), Gartina (Gartin) i Bergera (Buerger) koji kriminalno žarište određuju sa dva kriterijuma: *veličina* („određeni prostor koji se u celosti može obuhvatiti jednim pogledom 'golog oka'“) i *intenzitet aktivnosti* („mesta sa izraženom koncentracijom poziva za policijskom intervencijom“)². Dakle, kriminalna žarišta nemaju tačno određenu veličinu i nisu trajnog karaktera, jer ako se broj izvršenih krivičnih dela smanji, onda to mesto prestaje da bude kriminalno žarište. Kada je reč o prethodno navedenoj definiciji, Maltc (Maltz), Gordon (Gordon) i Fridman (Friedman) uočavaju sledeće nedostatke. Prvo, kriminalno žarište je ograničeno na određeni prostor, pri čemu se ne uzima u obzir da aktivnosti koje se dešavaju na jednom prostoru mogu biti prouzrokovane dešavanjima iz okruženja tog prostora. Drugo, kriminalno žarište je definisano specifičnom vrstom aktivnosti – onom koje za posledicu imaju upućivanje poziva za policijskom intervencijom – dok neki drugi događaji, koji se retko prijavljuju policiji, ali vode uznemiravanju građana (crtanje grafita, skitničenje, prosjačenje i dr.) ostaju izvan definicije žarišta³. Iako kriminalno žarište označava koncentraciju krivičnih dela u prostoru, to nikako ne znači da ovakve događaje (npr. prekršaji) treba posmatrati izolovano, jer oni, osim što narušavaju kvalitet života građana na određenom prostoru, mogu za kratko vreme eskalirati u vršenje krivičnih dela i voditi nastanku kriminalnog žarišta. Njihovo zanemarivanje ukazuje na odsustvo proaktivnog pristupa u policijskom radu što svakako nije u skladu sa savremenim principima policijskog rada. Drugim rečima, osim na kriminalna žarišta, postupanje policije treba da je usmereno i na ovakve događaje („žarišta rizika“), čime se ostvaruje, kako ističe B. Simonović, pomeranje policijsko kriminalističke delatnosti prema pretpolju kriminaliteta i

1 Osim prostornog grupisanja krivičnih dela, za policiju su značajne i koncentracije drugih bezbednosno interesantnih događaja na određenom prostoru. Na primer, moguće je da se na delu prostora (npr. neposredna blizina ugostiteljskog objekta) učestalo manifestuju prekršaji, pa u tom slučaju nije reč o postojanju „kriminalnih“ žarišta.

2 Sherman, L.W., Gartin, P.R., Buerger, M.E.: Hot spots of predatory crime: routine activities and the criminology of place, *Criminology*, 27, 1989, str. 27-56. Navedeno prema: Maltz, M., Gordon, A., Friedman, W.: Mapping crime in its community settings: Event geography analysis, Springer-Verlag New York, 2000, str. 41.

3 Ibidem, str. 41.

pažnja usmerava na spoznaju problema koji mogu dovesti do kriminala, društvene dezorganizacije ili destrukcije⁴.

Nekoliko godina kasnije, u istraživanju koje je za cilj imalo da sagleda efekte prisustva policijske patrole na kriminalnom žarištu, Šerman (Sherman) i Vejsburd (Weisburd) kriminalno žarište definišu kao „male grupe (klastere) adresa sa kojih se učestalo upućuju pozivi policiji povodom „teških“ krivičnih dela, odnosno značajan broj poziva upućenih policiji koji su inicirani vršenjem „mekih“ krivičnih dela⁵. Takode, na sličan način kao u prethodnoj definiciji, granice kriminalnog žarišta se određuju tako da budu „lako vidljive iz epicentra dešavanja“⁶. Iste godine, u svom radu „Kriminalna žarišta i kriminalne karijere mesta“ Šerman navodi još jednu definiciju kriminalnih žarišta, u kojoj navodi da su to „mesta na kojima se krivična dela manifestuju sa takvom učestalošću, da su u visokom stepenu predvidiva u periodu od najmanje godinu dana“⁷.

Generalno gledano, *kriminalnim žarištem se označava deo prostora na kojem se krivična dela manifestuju u većem obimu, nego što je to slučaj sa manifestacijama kriminaliteta u okruženju tog prostora, odnosno područje na kojem je rizik od viktimizacije veći nego u okolnim područjima*. U zavisnosti od toga da li je prostor koji je predmet analize uži ili širi, kriminalna žarišta će imati drugačiji izgled i veličinu, pa tako kriminalno žarište može biti pojedinačna lokacija (adresa), grupa lokacija, čitava ulica, gradski (stambeni) blok, područje grada ili čitav region⁸. Na primer, u urbanom okruženju teritorija kriminalna žarišta ne bi smela biti veća od jednog dela grada, odnosno obuhvatala bi koncentracije krivičnih dela na pojedinačnim lokacijama (adrese) sa ili bez prostora u njihovom neposrednom okruženju, prostor koji se prostire dužinom neke ulice, odnosno njenog dela, stambena četvrt (jedna ili više njih) i sl. Sa druge strane, kako ističu Grejm Farel (Graham Farrell) i Vilijam Suza (William Sousa), ako je reč o grupisanju krivičnih dela na širem geografskom prostoru, umesto termina kriminalno žarište (e. hotspot),

4 Simonović, B., Kriminalistika, Pravni fakultet u Kragujevcu, Kragujevac, 2004, str. 22.

5 U originalnom tekstu autori sa označavanje „teških“ krivičnih dela koriste termin „hard crime“, dok za označavanje „mekih“ krivičnih dela koriste termin „soft crime“. Kao primere „teških“ krivičnih dela autori navode krađe, nanošenje povreda upotrebom vatrenog i hladnog oružja, silovanje i dr., dok pod „mekim“ delima podrazumevaju oglašavanje alarma, narušavanje javnog reda, pijančenje, skitničenje, vandalizam i dr.

6 Sherman, L. W., Weisburd, D., General Deterrent Effects of Police Patrol in Crime „Hot Spots”: A Randomized Controlled Trial, *Justice Quarterly*, 12(1995), p. 630.

7 Sherman, L.W., Hot Spots of Crime and Criminal Careers of Places. In Eck, J., Weisburd, D. (eds.): *Crime and Place, Crime Prevention Studies 4*, Willow Tree Press, Monsey, NY, 1995, p. 36.

8 U literaturi se srećemo sa različitim varijacijama termina kriminalno žarište: žarišne lokacije – *hotpoints* (npr. menjačnica iz koje je više puta ukraden novac), žarišna mesta – *hotplaces* (karakteriše ih manja geografska preciznost u odnosu na žarišne lokacije, odnosno reč je o nešto širem prostoru na kojem dolazi do koncentracije krivičnih dela poput parkinga sa kojeg se učestalo krađu automobili), žarišne rute – *hotroutes* (npr. ulice duž kojih se učestalo vrše krivična dela), žarišni objekti – *hotobjects* (reč je o materijalnim dobrima i predmetima koji su predmet učestalog vršenja krivičnih dela) i dr.

treba koristiti termin *oblast ili regija visoke učestalosti vršenja krivičnih dela* (e. high crime areas). Pritom, ove oblasti mogu ali i ne moraju u svom sastavu imati kriminalna žarišta, kao što ni sva kriminalna žarišta ne moraju biti locirana u oblastima visoke stope kriminaliteta⁹. Različiti izgled kriminalnog žarišta često je posledica primene različitih kriterijuma njegovog određivanja, odnosno obuhvata podataka i veličine prostora koji su predmet analize u konkretnom slučaju. Kao posledica toga, danas ne postoji opšteprihvaćena definicija pojma kriminalnog žarišta, pri čemu neki autori smatraju da precizno definisanje ovog pojma možda nije ni moguće¹⁰.

Treba reći da određivanje granica kriminalnog žarišta u praksi često nije lak zadatak¹¹. Često je nejasno gde kriminalno žarište počinje, a gde se završava. Kada je reč o izgledu kriminalnog žarišta Gvidi (Guidi), Taunslie (Townesley) i Homel (Homel) daju jedno od najkonkretnijih objašnjenja u pogledu toga kako se upotrebom softvera za mapiranje može definisati kriminalno žarište u smislu radijusa pokrivanja prostora i broja krivičnih dela koja žarište obuhvata. Oni ukazuju da kriminalno žarište optimalne veličine ima radijus od 100 do 300 metara, što zavisi od lokalnih karakteristika područja koje je predmet analize. Ukoliko je reč o gusto naseljenom području veličina kriminalnog žarišta može biti bliža donjoj granici od 100m¹².

Takođe, jedan od problema u definisanju kriminalnih žarišta jeste i činjenica da ne postoji univerzalni „prag“ kriminalnog žarišta, odnosno numerička vrednost koja će nam reći koji je to broj krivičnih dela koji treba da je izvršen na prostoru određene veličine kako bismo taj prostor označili kao kriminalno žarište. Broj krivičnih dela, neophodan za konstituisanje kriminalnog žarišta, zavisice od odnosa prostorne distribucije krivičnih dela i karakteristika okruženja u kojem se ona manifestuju.

Kada se govori o pojmu kriminalnog žarišta treba imati u vidu da na području visoke koncentracije krivičnih dela (žarište), svaka meta, odnosno objekat napada (pojedinaac, imovina i sl.) ne mora postati predmet izvršenja krivičnog dela.

9 Opširnije o ovome videti u: Farrel, G., Sousa, W.: Repeat victimization and hot spots: The overlap and its implications for crime control and problem oriented policing. In: Farrel, G., Pease, K. (Eds.): Repeat Victimization, Crime Prevention Studies, Vol. 12, Criminal Justice Press, Monsey, 2001, p. 227-229.

10 Harries, K., Mapping crime: Principle and practice, US Department of Justice, Office of Justice Programs, Washington DC, 1999, p. 112-113.

11 Dobar prikaz operativnih problema koji nastaju prilikom određivanja granica kriminalnog žarišta u praksi moguće je videti u: Buerger, M.E., Cohn, E.G., Petrosino, A.J.: Defining the 'Hot Spots of Crime': Operationalizing Theoretical Concepts for Field Research. In: Eck, J., Weisburd, D. (eds.): Crime and Place, Crime Prevention Studies, Vol. 4, Criminal Justice Press, Monsey, NY, 1995, p. 241-248.

12 Guidi, S., Townesley, M., Homel, R.: Repeat Break and Enter Crimes: An Analysis of Police Calls for Service Data in a Brisbane Region, Paper presented to The Second National Outlook Symposium: Violent Crime, Property Crime and Public Policy, Canberra, March., 1997. Navedeno prema: Farrel, G., Sousa, W., op.cit., p. 228.

Drugim rečima, nezavisno od toga koliko je velika ili mala površina kriminalnog žarišta, neke lokacije će imati više krivičnih dela, neke manje, dok će postojati i takve mikro lokacije unutar kriminalnog žarišta na kojima neće ni dolaziti do vršenja kriminalne aktivnosti. Isto tako, činjenica da se određeni deo prostora ne smatra kriminalnim žarištem, ne znači da je taj prostor imun od vršenja krivičnih dela.

Kao što učestalo vršenje krivičnih dela može biti karakteristika određenih lokacija u prostoru (žarišta), tako se koncentracije krivičnih dela mogu vezati i za pojedine prestupnike (povratnike). Proučavajući odnos učestalog vršenja krivičnih dela na pojedinačnim lokacijama u prostoru i povrata prestupnika, došlo se do zaključka da je grupisanje krivičnih dela na geografskim lokacijama mnogo intenzivnije i predvidljivije, nego što je to slučaj sa koncentracijom kod pojedinačnih prestupnika (povratnika). Tako je Vejsburd (Weisburd), analizirajući podatke o izvršenim krivičnim delima u Sijetlu (SAD) u periodu od 1989. do 2002. godine, ustanovio da se svake godine, na 1.500 segmenata ulice¹³, izvrši 50% ukupnog broja krivičnih dela. Takođe, utvrdio je i da je tokom istog perioda, 6.108 prestupnika bilo odgovorno za 50% ukupnog broja krivičnih dela¹⁴. Ako se ima u vidu prethodno navedeno, postaje jasno da ako policija želi da deluje na 50% ukupnog broja krivičnih dela, to će mnogo lakše učiniti ako, umesto pojedinačnih prestupnika, u fokusu njenog postupanja budu pojedinačne lokacije. Drugim rečima, policija će u tom slučaju morati da pokrije četiri puta manji broj „objekata“. Do sličnih zaključaka došao je i Šerman, koji je poređenjem recidiva mesta izvršenja sa kriminalnim karijerama prestupnika, utvrdio da je „povrat lokacije“ šest puta izvesniji nego povrat prestupnika, odnosno da je predvidivost budućeg krivičnog dela šest puta izvesnija po osnovu mesta izvršenja, nego po osnovu ličnosti prestupnika¹⁵.

2. Nastanak koncepta rada policije na kriminalnom žarištu

Da koncentracija krivičnih dela u prostoru (žarišta) može biti od značaja za suprotstavljanje kriminalitetu, formalno je prepoznato u literaturi pre nastanka moderne policijske organizacije. Tako je, 1751. godine, Henri Filding (Henry

13 Reč je o delu ulice između dve raskrsnice, koji se najčešće prostire dužinom jednog gradskog bloka.

14 Weisburd, D., *Place-Based Policing*, Ideas in American Policing Series, Police Foundation, Washington, DC, 2008, p. 6.

15 Sherman, L.W., *Hot Spots of Crime and Criminal Careers of Places*, op. cit., p. 36-45. Po mišljenju Šermana, suštinski elementi „povrata“ geografskih lokacija i prestupnika su isti. Ovaj autor je, koristeći se analogijom sa kriminalnim karijerama učinilaca krivičnih dela, pokušao da objasni „životni ciklus“ kriminalnog žarišta. S tim u vezi, on navodi da postoji najmanje šest zajedničkih obeležja „kriminalnih karijera“ žarišta i pojedinca prestupnika (povratnika). Takođe, značajan doprinos istraživanju životnog ciklusa kriminalnog žarišta dao je i Vilijam Spelman (William Spelman). S tim u vezi pogledati: Spelman, W., *Criminal careers of public places*. In Eck, J., Weisburd, D. (eds.): *Crime and Place*, Crime Prevention Studies 4, Criminal Justice Press, Monsey, NY, 1995, p. 115-121.

Fielding) preporučio da se pažnja usmeri na lokacije na kojima se učestalo vrše krivična dela u cilju odvratanja učinilaca¹⁶. Kričli (Critchley) navodi kako je tokom 18. i početkom 19. veka bilo „10.000 lopova, prosjaka, prostitutki i sitnih kradljivaca koji su činili prestupe“ na dokovima reke Temze u Londonu¹⁷. Ova koncentracija krivičnih dela i njihovih izvršilaca na relativno malom prostoru dovela je do stvaranja rečne policije. Takođe, 1909. godine Lenrd Fod (Leonard Fuld) je identifikovao lokacije sklone narušavanju javnog reda, poput kuća u kojima se vršilo kockanje i krčmi, ukazujući na potencijal koji ima primena preventivnih mera na ovim područjima¹⁸. Međutim, sve do početka 90-ih godina 20. veka policijske strategije se nisu sistematično usmeravale na kriminalna žarišta i nisu težile tome da se bave uzrocima i uslovima koji dovode do pojačane kriminalne aktivnosti na tim mestima. Takva situacija će se promeniti nastankom koncepta rada policije na (kriminalnom) žarištu (*e. hot spots policing*) koja podrazumeva identifikaciju mesta koncentracije krivičnih dela u prostoru, otkrivanje uzroka i uslova koji produkuju vršenje krivičnih dela i usmeravanje raspoloživih resursa u cilju eliminisanja prilika za njihovim vršenjem.

Nastanak koncepta rada policije na žarištima omogućila su tri činioca: (1) teorijsko naglašavanje značaja mesta izvršenja krivičnih dela u objašnjenju kriminaliteta, (2) naučna potvrda tih teorijskih postavki u praksi i (3) razvoj (kompjuterske) tehnologije koja će olakšati otkivanje i analizu prostornih veza i odnosa mesta izvršenja krivičnih dela. Drugim rečima, „rađanje“ koncepta započeto je stavljanjem mesta izvršenja krivičnog dela u fokus kriminoloških objašnjenja kriminaliteta, a što je kulminiralo teorijskim diferenciranjem kriminologije okruženja početkom 80-tih godina prošlog veka. U uskoj vezi sa ovim teorijskim „pomeranjima“ unutar kriminologije, bila su i empirijska istraživanja koja su ih pratila, i u praksi potvrđivala. Tako, u drugoj polovini 80-tih godina prošlog veka kriminolozi započinju sa istraživanjem karakteristika distribucije kriminaliteta na mikro prostoru. Ova istraživanja pokazala su da kriminalitet nije ravnomerno distribuiran u prostoru, pa tako u područjima koja važe za visoko ugrožena kriminalitetom (žarište) mogu postojati lokacije na kojima se ne vrše krivična dela, kao što se i u oblastima koje važe za bezbedne, često mogu identifikovati žarišta kriminala. Jedno od najznačajnijih istraživanja sprovedeno je od strane Šermana (Sherman), Gartina (Gartin) i Bergera (Buerger). Polazeći od adresa na kojima se vrše krivična dela u Mineapolisu (SAD) ovi autori su utvrdili zapanjujuću koncentraciju krivičnih dela

16 Henri Fielding (Henry Fielding), engleski književnik, koji je osim po svojim dramama i romanima, ostao upamćen kao jedan od utemeljivača policijske funkcije u Londonu. Fielding, H.: *An Enquiry into the Causes of the Late Increases of Robbers*, AMS Press, New York, Š1751Ć1975. Navedeno prema: Farrel, G., Sousa, W., op. cit., p. 223.

17 Critchley, T.A., *A History of Police in England and Wales*, Constable Press, London, 1967, p. 42. Navedeno prema: Farrel, G., Sousa, W., op. cit., p. 223.

18 Fuld, L.F., *Police Administration*, Patterson Smith, Montclair, Š1909Ć1971. Navedeno prema: Farrel, G., Sousa, W., op. cit., p. 224.

na određenim lokacijama u prostoru. Naime, 50% poziva za policijskom intervencijom upućivano je policiji sa 3% adresa¹⁹. Do sličnih rezultata došlo se u seriji drugih istraživanja na različitim lokacijama i upotrebom različitih metodoloških postupaka, pri čemu je u svakom od njih ukazano na veliku koncentraciju krivičnih dela na određenim lokacijama²⁰. Imajući u vidu prethodno navedeno, Brantinghamovi (Brantingham) zaključuju da je prostorno grupisanje krivičnih dela moguće kod gotovo svih vrsta krivičnih dela²¹. Takođe, u svom istraživanju koje je sproveo 2004. godine, Wejsburd (Weisburd) je otišao korak dalje i utvrdio kako su koncentracije krivičnih dela na žarištima prilično stabilne (nepromenljive) sa protokom vremena²². Na kraju, treba reći da teorijske postavke koje su ukazivale na značaj mesta izvršenja krivičnih dela i empirijska istraživanja koja su ih potvrđivala u praksi, sama za sebe nisu bila dovoljna da omoguće širu implementaciju koncepta rada policije na kriminalnim žarištima u policijskoj praksi. Na kraju, treći ključni elemenat koji je nedostajao bio je tehnološki razvoj, odnosno razvoj kompjuterske tehnologije (hardver i softver) koja je značajno olakšala naučnicima i praktičarima uočavanje i analizu prostornih veza i odnosa mesta izvršenja krivičnih dela na određenom prostoru. U prvoj polovini 90-tih godina pod uticajem postavki kriminologije okruženja, rezultata empirijskih istraživanja, šire dostupnosti računara i

19 Sherman, L.W., Gartin, P. R., Buerger, M. E., Hot spots of predatory crime: Routine activities and the criminology of place, *Criminology*, 27, 1989, p. 27-55.

20 Na primer, videti sledeća istraživanja: Pierce, G. L., Spaar, S., Briggs, L. R. The character of police work: Strategic and tactical implications, Center for Applied Social Research, Northeastern University, Boston, MA 1986; Weisburd, D., Maher, L., Sherman L.W.: Contrasting crime general and crime specific theory: The case of hot-spots of crime, *Advances in criminological theory* 4, Transaction Press, New Brunswick, NJ, 1992, p. 45-70; Weisburd, D., Green, L.: Defining the drug market: The case of the Jersey City DMA system. In D. L., MacKenzie and C.D. Uchida (eds.), *Drugs and crime: Evaluating public policy initiatives*, Sage Publications, Newbury Park, CA, 1994; Weisburd, D., Bushway, S., Lum, C., Yang, S. M.: Trajectories of crime at places: A longitudinal study of street segments in the city of Seattle. *Criminology*, 42 (2), 2004, p. 283-321. Navedeno prema: Weisburd, D., Braga, A.: *Police Innovation: Contrasting Perspective*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006, p. 229. Značajan doprinos istraživanju kriminalnih žarišta dali su Karolin (Carolyn) i Ričard Blok (Richard Block) koji su u svojim istraživanjima pokazali postojanje kriminalnih žarišta, poput prostornih koncentracija krivičnih dela ubistva u Čikagu, aktivnosti nasilničkih bandi i krivičnih dela vezanih za uživanje alkoholnih sredstava. Opširnije o istraživanjima Blokovi videti u: Block, C., Christakos, A.: Major trends in Chicago homicide:1965-1994, *Research in brief*, National Institute of Justice, Washington, DC, 1995; Block, C., Block, R.: Street gang crime in Chicago, *Research in brief*, National Institute of Justice, Washington, DC, 1995; Navedeno prema: Paulsen, J. D., Robinson, B.M.: Spatial aspects of crime: Theory and Practice, op. cit., p. 37.

21 Brantingham, P., Brantingham, P., A theoretical model of crime hot spot generation, *Studies on crime and crime prevention* 8 (1), 1999, 7-26.

22 Weisburd, D., Eck, J. E., What can police do to reduce crime, disorder, and fear? *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 593, 2004, p. 42-65. Navedeno prema: Weisburd, D., Braga, A.: *Police Innovation: Contrasting Perspective*, op. cit., p. 229.

pojave softvera za mapiranje kriminaliteta, konačno su se stekli uslovi za nastanak i implementaciju koncepta rada policije na kriminalnom žarištu. Međutim, promena ustaljenih načina postupanja u policijskoj praksi nije bila ni laka, niti se mogla dogoditi preko noći.

3. Kriminalna žarišta kao objekat operativno-taktičkog postupanja policije

Dugo vremena je patrolna delatnost nekritički prihvatana kao efikasno sredstvo za sprečavanje kriminaliteta. Osnovna pretpostavka na kojoj je počivalo angažovanje policijskih patrola jeste da korišćenje upadljivih i veoma mobilnih patrolnih jedinica na širokom prostoru (patrolni rejon), koje se u svakom trenutku mogu pojaviti na svakom mestu, zastrašuje i odvraća potencijalne učinioce krivičnih dela, ali i građane oslobađa straha od zločina. Kako je jedan od osnovnih ciljeva ovakvog vida patrolne delatnosti odvratanje potencijalnih izvršilaca krivičnih dela, ovaj vid patrolne delatnosti se naziva *prevetivno* patroliranje, a kako se u praksi sprovodi kroz nasumične (nesistematične) obilaskе patrolnih rejona, u literaturi se označava i kao *nasumično* (rutinsko) patroliranje.

Osnovna pretpostavka organizovanja „tradicionalne“ preventivne patrolne delatnosti jeste da se u svakom trenutku krivično delo može izvršiti bilo gde na patrolnom rejonu, i da zato ceo (patrolni) rejon mora biti pokriven patrolnim obilascima. Polazeći od rezultata istraživanja koji su ukazivali na grupisanje krivičnih dela u prostoru, Šerman (Sherman) i Vejsburd (Weisburd), su hteli da istraže kakve efekte može imati usmeravanje policijskih napora (resursa) na mesta koncentracije krivičnih dela (žarišta). Naime, ako se pođe od rezultata eksperimenta u Mineapolisu koji pokazuju da sa svega 3% adresa u gradu dolazi više od polovine ukupnog broja poziva za policijskom intervencijom, da na 40% adresa policija nikada nije intervenisala, a od preostalih 60% adresa, sa 31% njih je policiji upućen samo jedan poziv, onda je i koncentrisanje policijskih napora na malom broju lokacija mnogo logičnije nego nastojanje da se ravnomerno pokrije područje celog patrolnog rejona. U saradnji sa policijom Mineapolisa ovi autori su pokrenuli obimno istraživanje kojim su hteli da pokažu da usmereni policijski naponi na kriminalna žarišta, mogu biti novi i obećavajući pristup za unapređenje policijske prakse. Na osnovu analize podataka iz perioda koji je prethodio istraživanju, autori su identifikovali 5.538 lokacija na kojim je izvršeno više od tri krivična dela. Upotrebom *MapInfo* softverskog paketa izvršeno je mapiranje ovih lokacija, da bi, nakon toga, vizuelnim pregledom (analizom) dobijenih mapa bilo izvršeno grupisanje prostorno bliskih lokacija. Na ovaj način identifikovano je 420 grupa adresa (žarišta) sa kojih je policiji upućivano po 20 i više poziva. Članovi istraživačkog tima posetili su svaku od 420 lokacija, kako bi na licu mesta izvršili kontrolu softverski dobijenih granica žarišta, a u cilju provere da li ispunjavaju uslove sadržane u prethodno

određenoj definiciji žarišta²³. Osim toga, vršili su selekciju žarišta, jer su se istraživanjem htela uzeti u obzir samo ona žarišta kod kojih se krivična dela manifestuju na javnom prostoru, odnosno na koja je moguće uticati policijskim prisustvom²⁴. Na kraju, istraživački tim je hteo na licu mesta da utvrdi postojanje eventualne prostorne bliskosti između žarišta, kako bi se izbegao efekat „kontaminacije“ žarišta izazvan prisustvom policijske patrolne na drugim, susednim žarištima²⁵. Kao rezultat procesa selekcije, broj žarišta koji će biti obuhvaćen eksperimentom sveden je na 150. Međutim, policija Mineapolisa je ukazala da raspoloživim resursima nije u stanju da obezbedi zahtevani intenzitet patrolnog pokrivanja tolikog broja žarišta, i s tim u vezi zatraženo je smanjenje broja žarišta. Na kraju, dogovoreno je da se eksperiment vrši na 110 žarišta, koja će biti, od strane nezavisnog statističara, podeljena u dve grupe (eksperimentalnu i kontrolnu) sa po 55 žarišta²⁶.

Eksperimentom je bilo predviđeno da se na žarištima eksperimentalne grupe patrolno pokrivanje intenzivira 2-3 puta u odnosu na nivo koji je bio uobičajen za patrolne obilaskne oblasti visoke stope kriminala pre eksperimenta (žarišta kontrolne grupe). Cilj je bio da policijska patrola provodi na svakom žarištu najmanje 3 sata dnevno, u naizmeničnim intervalima, u periodu od 11,00 do 03,00 časova (kritično/žarišno vreme)²⁷. Dakle, policijske patrolne nisu bile prisutne na

- 23 Šerman i Vejsburd za potrebe svog eksperimenta kriminalno žarište definišu kao „male grupe“ (klastere) adresa sa kojih se učestalo upućuju pozivi policiji povodom „teških“ krivičnih dela, odnosno značajan broj poziva upućenih policiji koji su inicirani vršenjem „mekih“ krivičnih dela. Takođe, granice kriminalnog žarišta se određuju tako da budu „lako vidljive iz epicentra dešavanja“. Sherman, L. W., Weisburd, D., op. cit., p. 630.
- 24 Na primer, ako se krivična dela vrše unutar nekog stambenog objekta, prisustvo policijske patrolne na ulici neće imati nikakav efekat odvratanja na njihove aktere. Kao posledica toga, iz eksperimentalnog uzorka izbačena su sva žarišta unutar stambenih objekata, ali i većina komercijalnih, sve garaže, škole, zgrade u kojima je sedište državne administracije itd. Takođe, izbačeni su i parkovi iz razloga što većina njih zbog svoje veličine nije zadovoljavala kriterijum „vizuelizacije“ neophodan za konstituisanje kriminalnog žarišta.
- 25 Članovi istraživačkog tima rukovodili su se sa tri principa: 1) Kriminalno žarište ne sme biti veće od linijske dužine jednog standardnog gradskog bloka; 2) Ako je u pitanju raskrsnica, teritorija žarišta ne može obuhvatati prostor veći od polovine gradskog bloka u bilo kojem pravcu; 3) Razdaljina između dva žarišta ne može biti kraća od linijske dužine jednog standardnog gradskog bloka.
- 26 Na 110 izabranih žarišta prosečan broj poziva koji je bio upućen policiji iznosio je 189,9 poziva, pri čemu, žarište sa minimalnim brojem poziva je imalo 56, dok žarište sa maksimalnim brojem poziva je imalo 628 poziva. Sherman, L. W., Weisburd, D., op. cit., p. 633.
- 27 Pozivi upućeni policiji sa 110 žarišta koja su predmet eksperimenta, vremenski su koncentrisani u periodu od 19,00 do 03,00 časova. Kada je u pitanju eksperimentalna grupa, u godini koja je prethodila godini sprovođenja eksperimenta, 51,9% ukupnog broja krivičnih dela, odnosno 50,5% krivičnih dela na žarištima kontrolne grupe izvršeno je u ovom periodu. Drugi žarišni period po intenzitetu vršenja krivičnih dela je period od 11,00 do 19,00 časova (u ovom periodu izvršeno je 32% krivičnih dela na žarištima eksperimentalne grupe, odnosno 33,6% krivičnih dela na žarištima kontrolne grupe). U periodu od 03,00-11,00 časova, sa izuzetkom nekoliko lokacija, izvršeno je najmanje krivičnih dela (16,3% krivičnih dela na žarištima eksperimentalne grupe, odnosno 15,8% na žarištima kontrolne grupe). Imajući u vidu prethodno navedeno, odlučeno je da se eksperimentalno tretiranje žarišta eksperimentalne grupe vrši u periodu od 11,00 do 03,00 časova.

žarištima neprekidno. Na lokaciji žarišta one bi se nekada zadržavale duže od jednog sata, a nekada svega nekoliko minuta. Nakon toga bi odlazile, pa se iznenada opet vraćale. Kontrola vremena koje je patrola provodila na žarištu (intenzitet patrolnog pokrivanja) vršila se na osnovu podataka sadržanih u dnevnim policijskim izveštajima. U cilju osiguranja objektivnosti, članovi istraživačkog tima izlazili su svakodnevno na teren i kontrolisali (merili) vreme koje patrola provodi na žarištu²⁸. Kako bi se zadobilo poverenje policijskih službenika i obezbedila njihova spremnost da maksimalno učestvuju u sprovođenju eksperimenta, istraživački tim nije hteo da određuje policijskim patrolama koje aktivnosti (mere i radnje) će preduzimati tokom boravka na žarištu, već samo koliko vremena će na njemu provoditi. Tako je Džordž Keling (George Kelling), koji je na poziv članova istraživačkog tima i sam bio u kontroli policijskog postupanja na žarištu, primetio da su neki policajci tokom boravka na žarištu čitali novine, drugi se sunčali u svojim patrolnim automobilima, dok je bilo i onih koji su izlazili iz patrolnih automobila i ostvarivali pozitivne interakcije sa građanima u duhu koncepta rada policije u zajednici²⁹. Takođe, autori su očekivali da će žarišta kontrolne grupe tokom sprovođenja eksperimenta imati manju patrolnu pokrivenost, nego što je bio slučaj u periodu pre sprovođenja eksperimenta, iz razloga što će značajan deo resursa biti zauzet ostvarivanjem planiranog intenziteta policijskog prisustva na žarištima eksperimentalne grupe.

Tokom perioda sprovođenja eksperimenta, kada se on odvijao na način koji je bio planiran³⁰, Šerman i Vejsburd su uočili značajan pad u pogledu broja poziva za policijskom intervencijom (19%), iako se, što je bilo i očekivano, ovaj trend nije nastavio nakon smanjenja intenziteta patrolnog pokrivanja³¹. Na kraju, sumirajući rezultate eksperimenta oni su zaključili da rezultati eksperimenta „pokazuju jasne, premda skromne preventivne efekte značajno pojačanog prisustva policije na mestima koja slove kao žarišta kriminala³²“.

28 Posmatrački (kontrolni) tim je brojao 16 članova i tri supervizora. Verifikaciju (kontrolu) intenziteta patrolnog prisustva proveravali su na 100 najaktivnijih žarišta kontrolne i eksperimentalne grupe (po pet „najhladnijih“ žarišta iz svake grupe je eliminisano kako bi se maksimiralo prisustvo posmatrača na mestima koja produkuju najveći broj poziva). Na svakom od žarišta koja su bila predmet kontrole, u periodu od jedne godine koliko je trajao eksperiment, posmatrači su proveli 75 sati. Posmatranje aktivnosti na žarištu vršeno je isključivo u periodu od 17,00 do 03,00 časova. Posmatrači su beležili svako vreme dolaska i odlaska patrole sa žarišta, kao i svako prestupničko ponašanje (krivično delo, prekršaj) koje bi zapazili tokom boravka na žarištu.

29 Sherman, L. W., Weisburd, D., op. cit., p. 634.

30 Policija Mineapolisa je uspela da obezbedi traženi intenzitet patrolnog pokrivanja žarišta eksperimentalne grupe samo tokom prvih, nešto manje od sedam meseci trajanja eksperimenta. Tokom preostalog perioda trajanja eksperimenta intenzitet patrolnog pokrivanja je u značajnoj meri smanjen iz razloga što je došlo do neočekivanog porasta obima poslova policajaca u patroli.

31 Interesantno je napomenuti da do povećanja broja poziva nije došlo neposredno nakon smanjenja intenziteta patrolne aktivnosti, već tek kasnije.

32 Sherman, L. W., Weisburd, D., op. cit., p. 645.

Jedan od osnovnih prigovora rezultatima eksperimenta, bio je da policijsko postupanje na užem prostoru (žarištu), umesto da vodi smanjenju kriminala, ishoduje njegovim premeštanjem na druge, susedne prostore. Drugim rečima, to znači da je prestupnik policijskim prisustvom zaista „oteran“ sa žarišta, ali dok policajac sedi u svom autu, on „iza ćoška“ neometano nastavlja svoju kriminalnu aktivnost. U trenutku kada su autori prezentovali zaključke svog eksperimenta nije bilo istraživanja koja bi potvrdila pretpostavku o premeštanju kriminala. To je pretilo da ozbiljno dovede u pitanje pozitivne efekte (usmerenog) policijskog postupanja na žarištu, jer ako zaista dolazi do premeštanja, nema svrhe trošiti značajno vreme i resurse kako bi se problem kriminaliteta premestio sa lokacije na lokaciju. S tim u vezi, ubrzo su usledila istraživanja koja su za cilj imala da utvrde da li kao posledica usmerenog policijskog postupanja dolazi do premeštanja kriminala i u kom obimu. Prvi značajniji iskorak u tom pravcu učinjen je istraživanjima sprovedenim u Kanadi³³ i SAD³⁴ koja su pokazala da je efekat premeštanja u mnogo manjoj meri problem nego što se to do tada verovalo. Međutim, prvo sistematsko istraživanje efekta premeštanja kriminaliteta izvršeno je u Evropi. Naime, Ministarstvo pravde Holandije zatražilo je od profesora Heselinga (Rene Hesseling) da istraži svu dostupnu literaturu u kojoj su se autori bavili efektom premeštanja. Izvršavanje ovog zadatka zahtevalo je 14 meseci rada i analizu 55 objavljenih radova (studija)³⁵. Dokazi koji bi potvrdili premeštanje kriminaliteta nisu pronađeni u 22 studije, pri čemu je u 6 studija utvrđeno da su se pozitivni efekti intervencije proširili i izvan područja koje je bilo predmet intervencije (reč je o efektu rastezanja očekivane koristi ostvarenih intervencijom). U preostale 33 studije utvrđena je neka forma premeštanja, u najvećem broju slučajeva u prilično ograničenom obimu, dok nijedna studija nije potvrdila potpuno premeštanje kriminaliteta. U zaključku se navodi da „je efekat premeštanja moguća, ali nikako i nužna posledica preduzetih mera prevencije. Takođe, ako efekat premeštanja i nastupi, on je ograničene veličine i obima³⁶“. Rasprave i dalja istraživanja efekta premeštanja kriminaliteta vršila su se i nakon objavljivanja Heselingovih rezultata. Svakako da je jedno od najpoznatijih istraživanja ono koje je sproveo Braga (Anthony Braga) krajem 90-tih godina

33 Gabor, T., *Crime Displacement and Situational Prevention: Towards the Development of some Principles*, Canadian Journal of Criminology 32, 1990, p. 41-74. Navedeno prema: Stephen T., *Crime displacement: the perception, problems, evidence and supporting theory*, p. 6 (<http://www.crimereduction.homeoffice.gov.uk/skills/skills10.htm> - dostupno u martu 2010. godine).

34 Eck, J. *The Threat of Crime Displacement*, Criminal Justice Abstracts, 25, 1993, p. 527-546. Navedeno prema: Stephen T., *Crime displacement: the perception, problems, evidence and supporting theory*, p. 6 (<http://www.crimereduction.homeoffice.gov.uk/skills/skills10.htm> - dostupno u martu 2010. godine).

35 Od ukupnog broja istraživanja koja su bila predmet analize, njih 20 je sprovedeno u V. Britaniji, 16 u SAD, 10 u Holandiji a preostalih 9 se odnosilo na pet različitih država razvijenog sveta.

36 Hesseling, R., *Displacement: A Review of the Empirical Literature*. In: Clarke, R. (Ed.) *Crime Prevention Studies*, volume 3, Criminal Justice Press, Monsey, NY, 1994, p. 217, 219.

prošlog veka, koji je analizirajući pet studija koje su uspele da zadovolje određene metodološke kriterijume, a istraživale su efekat premeštanja, utvrdio da ni u jednoj od njih nije utvrđeno značajnije premeštanje kriminaliteta izvan područja koje je predmet usmerenog policijskog delovanja. Na kraju, analize empirijskih istraživanja koja su se bavila evaluacijom usmerenih napora preduzetih u cilju prevencije kriminaliteta, a koja su tokom skoro dve decenije vršena u SAD, Kanadi, Velikoj Britaniji, kontinentalnoj Evropi i Australiji, pokazala su da je manifestovanje efekta premeštanja kriminala, izuzetak, pre nego pravilo³⁷. Tamo gde se premeštanje i manifestuje, njegove posledice su manje nego koristi proistekle iz intervencije (npr. intervencijom je sprečeno 100 krivičnih dela prema jednoj grupi meta, ali se manifestuje povećanje od 30 krivičnih dela prema drugim metama, stvarajući sveukupno smanjenje od 70 krivičnih dela). Takođe, upozorava Džon Ek, moguće je i da bi dokazi koji govore u prilog negativnih posledica premeštanja bili brojniji i jači da su istraživači bili uporniji u svojoj potrazi za njima³⁸. Pa ipak, sagledavanje potencijalnih efekata premeštanja je od izuzetnog značaja, imajući u vidu da premeštanje kriminaliteta manifestovano u većem obimu lako može poništiti pozitivne efekte postupanja na žarištu, ostavljajući nas na taj način u lažnom uverenju, da mere i radnje koje preduzimamo, zajedno sa resursima koje angažujemo, daju željene rezultate.

4. Naučna validacija koncepta rada policije na žarištu

Eksperiment koji su Šerman i Vejsburd sprovedi u Mineapolisu, po rečima samih autora, „nudi skromne dokaze“ preventivnog delovanja policije na žarištu. Međutim, značaj eksperimenta ogleda se u činjenici da je on uspeo da pokaže kako usmeravanje policijskih napora na kriminalno žarište, može biti novi i obećavajući pristup za unapređenje policijske prakse. Na taj način on je podstakao vršenje brojnih drugih istraživanja, koja su veoma lako dobijala finansijsku podršku vlade SAD. Osim toga, istraživanja koja su usledila, za svoj predmet su imala i proučavanje efekata premeštanja kriminala – efekta koji je, kao što smo prethodno istakli, pretio da negira korisnost ovog pristupa u policijskoj praksi. Dobijeni rezultati predstavljali su najjaču empirijsku podršku uvođenju bilo kojeg koncepta rada u policijsku praksu.

Istraživanja koja su usledila nakon eksperimenta u Mineapolisu, imala su različita polazišta (hipoteze), vršena su u različitim metodološkim okvirima, a samim tim i davala su rezultate različite naučne snage. U nastojanju da oceni efikasnost policijskog rada na žarištu, Entoni Braga, izvršio je sistematsku analizu svih

37 Eck, J., Preventing crime at places. In: Sherman, L. W., Gottfredson, D. C., MacKenzie, D. L., Eck, J., Reuter, P., Bushway, S. D., Preventing crime: What works, what doesn't, what's promising, U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, Washington, DC, 1998.

38 Ibidem.

dostupnih istraživanja, koja su vršena do kraja 90-tih godina prošlog veka, a odnosila su se na proučavanje efekata mera i radnji koje je na žarištu preduzimala policija³⁹. Takođe, bilo je potrebno da se policijsko postupanje odnosi na male prostore poput delova ulice, objekte za stanovanje, metro stanice i dr. Policijski programi koji su bili usmereni na veće oblasti poput celih stambenih blokova nisu uzimani u obzir. Posebna pažnja data je studijama koje su istraživale premeštanje kriminala i efekat širenja koristi policijske intervencije. Od ukupno 697 radova (istraživanja) koji su postali predmet analize⁴⁰, kao rezultat primene prethodno navedenih kriterijuma, izabrano je 9 istraživanja⁴¹. Istraživanja su sprovedena u pet velikih gradova SAD i u jednom predgrađu u Australiji. Mere i radnje koje je policija preduzimala na žarištima, podeljene su u tri grupe: problemski orijentisani pristup, usmereno i agresivno patroliranje žarištem i policijske akcije i racije⁴². Sveobuhvatna analiza načina (metodologije) na koji su sprovedena istraživanja i dobijenih rezultata potvrđuju tvrdnju da usmeravanje policijskih resursa na područja visoke stope kriminaliteta može rezultovati pozitivnim efektima prevencije kriminaliteta⁴³. U sedam od devet istraživanja uočena je značajna redukcija kriminaliteta i narušavanje javnog reda. Kada je reč o manifestaciji efekta premeštanja, kao najozbiljnije pretnje efikasnosti ovog koncepta, rezultati analize koju je sproveo profesor Braga potvrđuju da usmereni naponi u prevenciji kriminaliteta nužno nemaju za posledicu premeštanje kriminaliteta⁴⁴. U isto vreme uočeni su dokazi da policijsko postupanje na žarištu proizvodi pozitivne preventivne efekte u okruženju

39 Poslednja verzija izveštaja koja sadrži rezultate njegove analize objavljena je 2008. godine. Braga, A., *Police Enforcement Strategies to Prevent Crime in Hot Spot Areas*, Crime Prevention Research Reviews, No. 2., U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, Washington, DC, 2008.

40 Obuhvat analize nije bio određen nekim periodom, već se nastojalo doći do što većeg broja istraživanja. S tim u vezi, predmet analize bili su i izveštaji koji su vršeni u državama izvan engleskog govornog područja, analiza je obuhvatala kako objavljene, tako i neobjavljene radove (radove u naučnim časopisima, magistarske i doktorske radove, izveštaje, knjige itd.). Opširnije o tome videti: Braga, A., *Hot Spots Policing and Crime Prevention: A Systematic Review of Randomized Controlled Trials*, Journal of Experimental Criminology, 1/2005), p. 317-342.; Braga, A., *The Effects of Hot Spots Policing on Crime*, Annals of the American Academy of Political and Social Science, 578/2001, p. 104-125.

41 Braga, A., *Police Enforcement Strategies to Prevent Crime in Hot Spot Areas*, op. cit., p. 14-20.

42 Policijsko postupanje na žarištu uključivalo je tradicionalne policijske taktike poput usmerenog patroliranja, pojačane kontrole saobraćaja, agresivnog delovanja u slučajevima narušavanja javnog reda i primene problemski orijentisanog rada koji je podrazumevao minimalne izmene situacionog konteksta i ograničeno angažovanje javnosti. Problemski orijentisani rad koji je podrazumevao partnerski odgovor policije i drugih subjekata zajednice na problem učestalog vršenja krivičnih dela na žarištu nisu uzimani u razmatranje iz razloga što je bilo isuviše kompleksno razdvojiti preventivne efekte onoga što su činili subjekti zajednice i onoga što je preduzimala policija. Ibidem, p. 10.

43 Ibidem, p. 24.

44 Ibidem, p. 24.

žarišta. Polazeći od rezultata ove analize, kao i drugih istraživanja efikasnosti policijskog postupanja na žarištu, komisija Američke akademije nauka (National Academy of Sciences) zaključila je da „istraživanja koja su za svoj predmet imala usmeravanje policijskih resursa na kriminalna žarišta daju do danas najjači dokaz policijske efikasnosti. Na osnovu serije eksperimentalnih istraživanja, zaključili smo da policijska praksa označena kao rad policije na kriminalnom žarištu jeste efikasna u suprotstavljanju kriminalitetu i narušavanju javnog reda i da se to može ostvariti bez značajnog premeštanja kriminalne aktivnosti. Zaista, dobijeni dokazi ukazuju da je mnogo veća verovatnoća da će policijsko postupanje na žarištu dovesti do smanjenja kriminaliteta u okruženju prostora koji je predmet policijske intervencije, nego da će doći do premeštanja kriminalne aktivnosti izvan kriminalnog žarišta“⁴⁵.

5. Zaključak

Činjenica da pozivi za policijskom intervencijom često dolaze sa istih lokacija, delova grada ili čak adresa, prepoznata je u policijskoj praksi pre mnogo godina, a o čemu govori i podatak da su se mape kriminaliteta pojavile na zidovima policijskih stanica početkom 20. veka. Da ona nikada nije gubila na svojoj aktuelnosti, potvrđuje i rečenica koju je skoro svaki policajac pripravnik imao prilike da čuje, od svog starijeg kolege (mentora), prilikom prvog obilaska teritorije svog pozorničkog rejona: „Dečko, dobro zapamti ovu adresu, ovde ćeš često dolaziti da intervenišeš“. Međutim, iako je davno uočeno da geografska distribucija krivičnih dela u prostoru nije slučajna, i da se krivična dela na nekim lokacijama učestalije vrše nego na nekim drugim, ova činjenica nije dolazila u fokus organizacionih i funkcionalnih pokušaja unapređenja policijskog rada sve do 90-tih godina prošlog veka, kada su brojna istraživanja, omogućila teorijsko zaokruživanje koncepta rada policije na žarištu, a razvoj discipline mapiranja kriminaliteta olakšao njegovu implementaciju u svakodnevnom policijskom radu⁴⁶.

45 Skogan, W., Frydl, K. (Eds.), *Fairness and effectiveness in policing: The evidence*, National Academies Press, Washington, DC, 2004, p. 250.

46 U anketi koje su sproveli Vejsburd (Weisburd) i Lam (Lum), policijskim organizacijama širom SAD je postavljeno pitanje šta ih je navelo da se opredele za implementaciju mapiranja kriminaliteta u svoju praksu. Skoro polovina anketiranih je odgovorila da je to učinila kako bi stvorila uslove za efikasniju primenu koncepta rada policije na žarištu. U odgovorima ostalih anketiranih (npr. „mapiranje kriminaliteta je bio odgovor na pojedine policijske strategije“), implicitno se mogla prepoznati ideja koncepta rada policije na žarištu. Takođe, ustanoviti su da 80% policijskih organizacija koje se koriste mapiranjem kriminaliteta u svojoj praksi sprovode analizu prostorne distribucije izvršenih krivičnih dela, a dve trećine ispitanih policijskih organizacija navelo je koncept rada policije na žarištu kao jednu od taktika koje koriste u suprotstavljanju kriminalitetu. Weisburd, D., Lum, C., *The diffusion of computerized crime mapping in policing: Linking research and practice*, In: *Police Practice and Research*, 6 (5), 2005, p. 433-448.

Suštinu koncepta rada policije na žarištima čini fokusiranje policijskih resursa na deo prostora na kojem se krivična dela manifestuju u većem obimu, nego što je to slučaj sa manifestacijama kriminaliteta u okruženju tog prostora. Na taj način, umesto da se teži policijskoj sveprisutnosti na širem prostoru, resursi se dovode na mesto i u vreme izvršenja krivičnih dela u cilju njihovog sprečavanja. Empirijska istraživanja o kojima je prethodno bilo reči u ovom radu, pokazala su da usmereni policijski napori mogu sprečiti vršenje krivičnih dela i narušavanje javnog reda na području žarišta.

6. Literatura

- Braga, A., *Police Enforcement Strategies to Prevent Crime in Hot Spot Areas*, Crime Prevention Research Reviews, No. 2., U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, Washington, DC, 2008.
- Braga, A., *Hot Spots Policing and Crime Prevention: A Systematic Review of Randomized Controlled Trials*, *Journal of Experimental Criminology*, 1/2005.
- Braga, A., *The Effects of Hot Spots Policing on Crime*, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 578/2001.
- Brantingham, P., *Brantingham, P., A theoretical model of crime hot spot generation*, *Studies on crime and crime prevention*, 8 (1), 1999.
- Committee to Review Research on Police Policy and Practices, *Fairness and effectiveness in policing: The evidence*, National Academies Press, Washington, DC, 2004.
- Farrel, G., Pease, K. (Eds.), *Repeat Victimization*, *Crime Prevention Studies*, Vol. 12, Criminal Justice Press, Monsey, 2001.
- Harries, K., *Mapping crime: Principle and practice*, US Department of Justice, Office of Justice Programs, Washington DC, 1999.
- Hesseling, R.: *Displacement: A Review of the Empirical Literature*. In: Clarke, R. (Ed.) *Crime Prevention Studies*, volume 3, Criminal Justice Press, Monsey, NY, 1994.
- Maltz, M., Gordon, A., Friedman, W., *Mapping crime in its community settings: Event geography analysis*, Springer-Verlag, New York, 2000.
- Paulsen, J. D., Robinson, B.M., *Spatial aspects of crime: Theory and Practice*, Pearson Education, 2004.
- Simonović, B., *Kriminalistika*, Pravni fakultet u Kragujevcu, Kragujevac, 2004.
- Sherman, L. W., Gottfredson, D. C., MacKenzie, D. L., Eck, J., Reuter, P., Bushway, S. D., *Preventing crime: What works, what doesn't, what's promising*, U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, Washington, DC, 1998.
- Sherman, L.W., *Hot Spots of Crime and Criminal Careers of Places*. In Eck, J., Weisburd, D. (eds.): *Crime and Place*, *Crime Prevention Studies*, Vol. 4, Willow Tree Press, Monsey, NY, 1995.

- Sherman, L. W., Weisburd, D., General Deterrent Effects of Police Patrol in Crime “Hot Spots”: A Randomized Controlled Trial, *Justice Quarterly*, 12(1)1995.
- Sherman, L.W., Gartin, P. R., Buerger, M. E., Hot spots of predatory crime: Routine activities and the criminology of place, *Criminology*, 27, 1989.
- Skogan, W., Frydl, K. (Eds.): *Fairness and effectiveness in policing: The evidence*, National Academies Press, Washington, DC, 2004.
- Spelman, W., Criminal careers of public places. In Eck, J., Weisburd, D. (eds.): *Crime and Place*, Crime Prevention Studies 4, Criminal Justice Press, Monsey, NY, 1995.
- Weisburd, D., *Place-Based Policing*, Ideas in American Policing Series, Police Foundation, Washington, DC, 2008.
- Weisburd, D., Wyckoff, L., Ready, J., Eck, J., Hinkle, J., Gajewski, F., Does crime just move around the corner? A controlled study of spatial displacement and diffusion of crime control benefits, *Criminology*, Vol.44, No. 3, 2006.
- Weisburd, D., Braga, A., *Police Innovation: Contrasting Perspectives*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006.
- Weisburd, D., Lum, C., The diffusion of computerized crime mapping in policing: Linking research and practice, In: *Police Practice and Research*, 6 (5), 2005.

*

*

*

Mr Nenad Milić,
Teaching assistant, The Academy of Criminalistic and Police Studies, Belgrade

CONCEPTION OF THE POLICE WORK ON CRIMINAL FIELD

Crime also does not occur randomly. It tends to concentrate at particular places for reasons that can be explained in relation to victim and offender interaction and the opportunities that exist to commit crime. These concentrations or clusters of crime are commonly referred to as hotspots. There is no single universally accepted definition of a hot spot. A hot spot can be a single location that produces a large volume of calls (e.g., a bar); a cluster of locations, such as some residences across several contiguous blocks experiencing burglaries; or an area. Also, there is no universal or standard numerical threshold that can be used to define the number of crimes that need to have occurred in an area for the area to be defined as ‘hot’.

Hot spots policing refers to the concentration of police resources in small discrete areas such as addresses, street blocks, or clusters of addresses or street blocks. Research showed that focused police activities on crime hot spots can

reduce crime problems. One of the most thorough evaluations of the effectiveness of focused police efforts to prevent crime in hot spot areas was examined by E. Braga who reviewed all available academic studies evaluating hot spots policing programs. The results of this systematic review support the assertion that focusing police efforts on high-activity crime places can be used to good effect in preventing crime. As soon as these findings showed that the focus of police efforts on crime hot spots presented a new and promising approach for police practice as they enable police commander to focus resources into the areas of highest need, new dilemma emerged. How would one know if crime prevention benefits gained at hot spots would not simply be displaced to other areas close by? Today, the growing body of research evidence suggests that focused crime-prevention efforts do not inevitably lead to the displacement of crime problems, rather, when displacement was measured, it was quite limited and often unintended crime prevention benefits were associated with the hot spots policing programs.

Keywords: *hotspots policing, police strategies, crime reduction, crime displacement.*